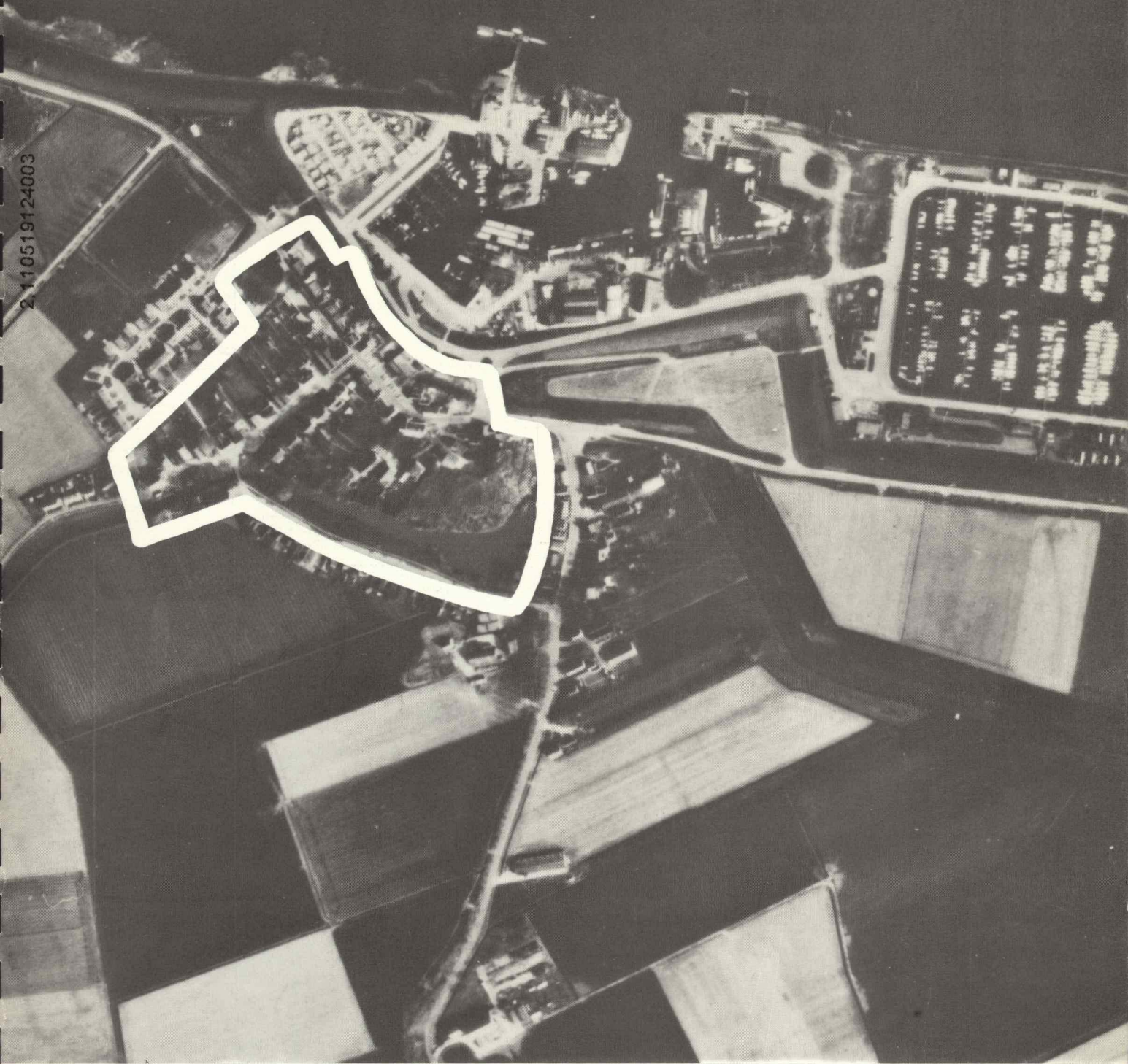

2 110519124003

dorpsgezicht Drimmelen

ID 1529
C-2
05-12-90

BESCHERME STADS- EN DORPSGEZICHTEN EX ART. 35
VAN DE MONUMENTENWET 1988

DRIMMELEN, gemeente Made en Drimmelen

Toelichting bij het besluit tot aanwijzing
van een beschermd dorpsgezicht te Drimmelen
(gemeente Made en Drimmelen)
ex art. 35 van de Monumentenwet

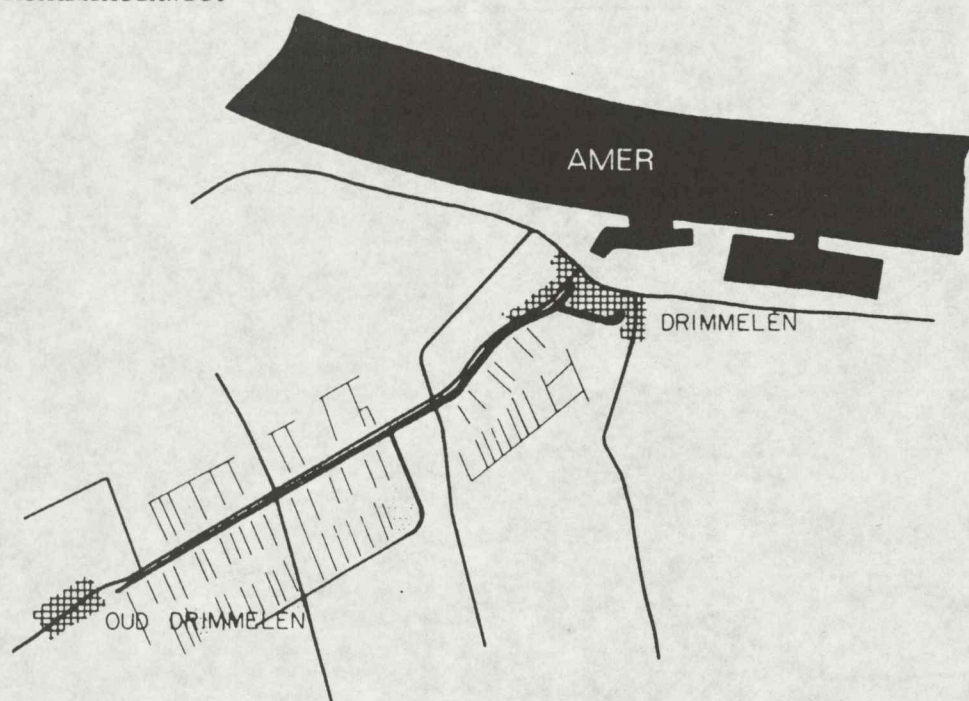
Het te beschermen dorpsgezicht omvat het op
bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
nr. 125 I) door een stippelijn omgrensd gebied.

RDMZ, juli 1990

INLEIDING

Drimmelen is gelegen aan de zuidelijke oever van de Amer, even ten westen van Geertruidenberg. Het huidige Drimmelen vindt zijn oorsprong in de 17e eeuw, toen in samenhang met de totstandkoming van de Emiliapolder in de nabijheid van een spuisluis een nieuwe nederzetting ontstond. Het landinwaarts gelegen Oud-Drimmelen is, mede ten gevolge van een grote brand in de 18e eeuw, in zijn ontwikkeling beperkt gebleven.

De structuur van de huidige nederzetting komt - behoudens enige waterstaatkundige ingrepen en een recente uitbreiding met woningbouw - in hoofdzaak vrijwel geheel overeen met de situatie aan het begin van de 19e eeuw. Ondanks de functie van de plaats ten behoeve van de waterrecreatie heeft Drimmelen zijn waardevolle historische structuur en een overwegend historisch bebouwingsbeeld weten te behouden. Dit vormt de aanleiding tot het besluit Drimmelen aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht ex artikel 35 van de Monumentenwet.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING

De oudste betrouwbare vermelding van de plaatsnaam Drimmelen dateert uit 1285, wanneer er sprake is van de parochie "Driemilen". Het ambacht Drimmelen wordt voor het eerst in 1312 vermeld, wanneer het gebied door de heer Van Putten en Strijen van de graaf van Holland in leen wordt verkregen. De exacte ligging van de toenmalige heerlijkheid Drimmelen is echter niet meer bekend: de landschappelijke situatie was destijds sterk verschillend van de tegenwoordige.

Oorspronkelijk lag het ambacht Drimmelen in de Grote- of Zuid-hollandse Waard, een in het begin van de 13e eeuw omdijkt gebied tussen Dordrecht en Geertruidenberg. Ten gevolge van de St. Elisabethsvloed in 1421, waarna herstel van de dijken achterwege bleef, ging het gebied verloren. Langzamerhand vormden zich nieuwe waterlopen en ontstond de Biesbosch.

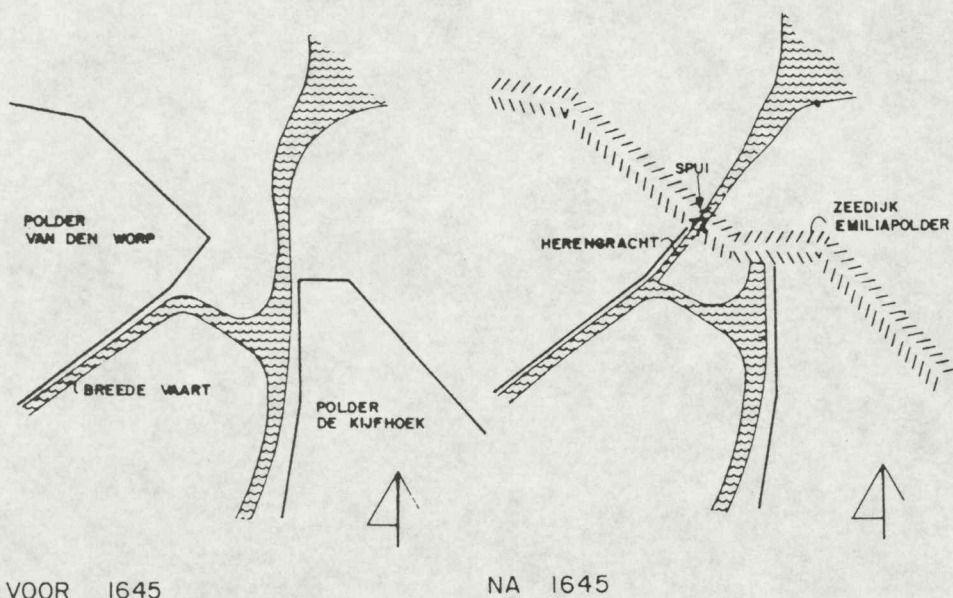
Waarschijnlijk ging ook Drimmelen bij de St. Elisabethsvloed ten onder en werd naderhand, meer landinwaarts, een nieuwe nederzetting gesticht, ter plaatse van het huidige Oud-Drimmelen. In de na 1421 ontstane situatie lag de nederzetting in een naar noordelijke richting licht afhellend gebied dat in het zuiden aansloot op de hogere zandgronden van Made en aan de noordzijde door de Amer werd begrensd. Het gebied werd niet of nauwelijks door dijken beschermd en werd dan ook van tijd tot tijd door de Amer overspoeld. De nederzetting zal vanaf het begin gericht geweest zijn op de visvangst en de landbouw.

Volgens een telling uit het begin van de 16e eeuw omvatte de nederzetting 46 à 47 haardsteden. In de loop van de 16e eeuw trad een belangrijke economische achteruitgang op, vermoedelijk ten gevolge van de vele overstromingen, waardoor de kwaliteit van de landbouwgrond te lijden had. Aan het eind van de 16e eeuw was de helft van het aantal huizen onbewoond en in het begin van de 17e eeuw had de nederzetting kennelijk zo aan belang ingeboet dat deze op de kaart van Holland uit 1639 (uitgegeven door Colom) niet wordt aangegeven.

In de loop van de 17e eeuw vond een opleving plaats. In 1645 kwam de Emiliapolder tot stand door aanleg van een zeedijk langs de bestaande polders tussen Hooge Zwaluwe en Geertruidenberg. Voordien bestond het gebied uit een aantal kleine, afzonderlijk omdijkte polders, waartussen kreken en afwateringsvaarten aanwezig waren die in open verbinding stonden met de Amer. Blijkens een kaart uit 1641 gold deze situatie ook ter plaatse van het tegenwoordige Drimmelen. Hoewel al vanaf de helft van de 16e eeuw in dit deel van Brabant dergelijke landaanwinningsprojecten werden uitgevoerd, vormde een overstroming in 1640 de directe aanleiding voor deze inpoldering.

Bij de omdijking van de Emiliapolder verkreeg de nederzetting Drimmelen tevens de basis voor zijn huidige vorm. Ter plaatse van Drimmelen voegden twee vaarten, die de scheiding vormden de polders de Kijfhoek en de Worp zich samen alvorens in de Amer uit te monden. Bij de aanleg van de zeedijk rond de Emiliapolder werd de monding afgesloten en vervangen door een nieuwe vaart ter plaatse van de huidige Herengracht. Waar deze vaart de dijk kruiste werd een spuisluis aangelegd. Vermoedelijk was de reden hiertoe een rechte vaarroute op Oud-Drimmelen te verkrijgen. Hierdoor wordt ook de vorm van het lager gelegen gebied dat later bekend staat als "de Weitjes" verklaard. Op basis van deze nieuwe aanleg heeft zich rond Herengracht en Spuisluis een nieuwe nederzetting van vissers en daarmee samenhangende bedrijvigheid ontwikkeld.

Op een kaart van dit gebied uit 1685 wordt de plaats nog niet aangegeven, maar in 1695 wordt van Oud-Drimmelen gesproken, de landinwaarts gelegen voorloper van de nieuw gevormde nederzetting bij de Spuisluis.

In 1730 werd Oud-Drimmelen door brand verwoest, op de kerk en enkele huizen na. De vissersbevolking zou daarop in grote getale naar Vlaardingen getrokken zijn; vele huizen werden niet opnieuw opgebouwd. Sindsdien is de plaats een gehucht gebleven. In 1749 is er sprake van 30 huizen te Drimmelen. De kaart van de Emilia-polder uit 1750 bevestigt deze omvang. De tegenwoordige structuur van het dorp is dan al in essentie aanwezig: vrijstaande bebouwing aan weerszijden van de Herengracht, aan weerszijden van de dijk en enige verspreide bebouwing op een binnendijs gelegen terrein, dat bekend staat als "de Weitjes". Een opvallend element op de kaart wordt gevormd door een defensief aardwerk in de dijk aan de westzijde van het dorp, dat onderdeel vormde van een reeks versterkingen rondom Geertruidenberg.

In de loop van de 18e eeuw nam de bebouwing op de Weitjes nog enigszins toe: een in 1779 opgemaakte lijst van woningen op 't Spui te Drimmelen waarvan de bewoners een wekelijkse bijdrage aan de nacht- of klapwaker verschuldigd waren, vermeld een aantal van 34 woningen en een taanshuur. Deze situatie wordt al weergegeven op de kaart van Drimmelen uit 1776.

De situatie die voorkomt op het kadastrale minuutplan van omstreeks 1830 komt grotendeels overeen met die op de hiervoor genoemde kaart. De belangrijkste verschillen zijn de aanwezigheid van een kerkgebouw aan de Herengracht (gebouwd in 1792) en het ontbreken van het verdedigingswerk aan de westzijde van het dorp. Tot en met de 19e eeuw bleef de visserij (voornamelijk op zalm, steur en elft, die in de Biesbosch werden gevangen) de belangrijkste bestaansbron voor het dorp.

Waarschijnlijk dankt de Herengracht zijn naam aan de eigenaars van de vissersboten en de ondernemers die daar gehuisvest waren. De visserij verdween in het eerste kwart van deze eeuw en maakte plaats voor de landbouw als voornaamste bestaansbron.

De gerichtheid van Drimmelen op het water trad opnieuw op in de jaren 60 en 70 van deze eeuw, toen ten gevolge van de ontwikkeling van de watersport in de Biesbosch bij Drimmelen een jachthaven werd aangelegd.

In de loop van de 19e en het begin van de 20e eeuw vond een verdichting plaats van de bebouwing langs de dijk en werd eveneens de bebouwing aan weerszijden van de Stationsstraat opgericht. Deze Stationsstraat (in het begin van deze eeuw de Sluizerweg geheten), vormde de verbinding met het spoorwegstation bij Made.

Tevens werd aan het eind van de 19e eeuw een deel van de bebouwing langs de Herengracht vervangen, waarbij de nieuwe huizen zodanig werden geplaatst dat een rechte rooilijn langs het water ontstond. De grootste ingreep uit de laatste decennia is het verdwijnen van de sluis en het dempen van een gedeelte van de Herengracht in het kader van de waterstaatswerken na de stormvloedramp van 1953. In de jaren 60 is langs de zuidzijde van de dode arm van de Brede Vaart een rij woningen gebouwd, ontsloten vanaf de Stationsstraat. Daarbij is een deel van de vaart langs de Stationsstraat gedempt, waarmee de van oudsher bestaande verbinding tussen deze vaart en de Brede Vaart werd verbroken. Naderhand is de dode arm van de Breda Vaart aan het eind aanzienlijk verkleind door aanplamping vanuit de achtererven van de woningen langs de Stationsstraat. Enkele jaren geleden is ook aan de westzijde van Drimmelen een nieuwbouwbuurtje verrezen.

HUIDIG RUIM- De structuur van de historische nederzetting is, ten opzichte van
TELIJK KARAK- de situatie rond 1800, in essentie onveranderd gebleven. Latere
TER EN TE BE- ontwikkelingen, zoals de bouw van enkele woningen, hebben - met
BESCHERMEN uitzondering van de dijkverzwaring ter plaatse van de spuisluis -
WAARDEN het historische aspect van de kern niet of nauwelijks negatief
beïnvloed. Wel is de relatie van de kern met het omringende land-
schap door de nieuwbouw aan de zuid- en westzijde en door de
aanleg van de jachthaven deels verloren gegaan. De belangrijkste
structuurelementen worden gevormd door de waterlopen (de Grote
Vaart en de Herengracht) en de dijk (de Dorpsstraat).
De bebouwing ligt geconcentreerd rond de kruising van de
Herengracht met de dijk (de v.m. spuisluis) alsmede op het
laaggelegen terrein tussen de dode tak van de Brede Vaart en de
dijk (de Weitjes). De bebouwing bestaat uit een lintbebouwing
van hoofdzakelijk vrijstaande woningen aan weerszijden van de
Herengracht en de Dorpsstraat. De afstand tussen de panden is
aan de Dorpsstraat groter dan aan de Herengracht: hier zijn
veelal slechts smalle brandgangen tussen de panden aanwezig.
De bebouwing bestaat hoofdzakelijk uit één bouwlaag met een kap.
De kappen zijn vrijwel overal zadeldaken, gedekt met hoofdzake-
lijk blauwe gesmoorde pannen. De nokrichting aan de Dorpsstraat
is wisselend, de topgevels in de vorm van sobere klok- en tuit-
gevels vormen afwisselende accenten in het straatbeeld. Langs de
Herengracht bevinden de nokken zich behoudens een enkele
uitzondering evenwijdig aan de straat. Opvallend veel panden
zijn opgetrokken in schoon metselwerk van gele baksteen;
incidenteel komen ook gepleisterde panden voor. Het kozijnhout
is in de regel wit geschilderd.

De bebouwing is direct aan de straat gelegen, daarvan slechts gescheiden door smalle stoepen. Het grasplantsoen ter plaatse van de gedempte Herengracht en het recent gebouwde terugspringende pand op de hoek van de Herengracht en de Dorpsstraat met zijn smalle voortuin, vormen in het historische beeld minder passende elementen. Het recent gebouwde houten gemeenschapshuis aan de Dorpsstraat, dat ten opzichte van de rooilijn is teruggelegd, vormt met de plantsoenaanleg daarbij eveneens een storend element in de historische structuur. De bebouwing langs de Weitjes, die door zijn afzijdige ligging een apart buurtje vormt, bestaat voornamelijk uit grote panden onder een zadeldak, de topgevel naar de weg gekeerd. Opvallende elementen in het bebouwingsbeeld worden voorts gevormd door de voormalige school aan de Dorpsstraat en de kerk aan de Herengracht. Een groot deel van de bebouwing bezit een monumentaal karakter. Door de bocht in de dijk ontstaat een min of meer gesloten ruimtelijk beeld, waarbij tussen de huizen door zicht naar buiten toe mogelijk is. De visuele relatie met het binnendijkse open landschap wordt voor een deel belemmerd door de nieuwbouw aan de zuid- en westzijde van het dorp. Ook de open relatie met het buitendijkse gebied is na de aanleg van de jachthaven, een scheepswerf en een machinefabriek ingrijpend veranderd. Desalniettemin is met name in de Dorpsstraat als gevolg van de hoge ligging de openheid van het omringende landschap nog wel enigszins te ervaren. Ook de Herengracht biedt, mede ten gevolge van de hoge dijk aan de noordzijde en de bocht aan de zuidzijde, een besloten ruimtelijk beeld. De van een houten beschoeiing en grastaluds voorziene gracht met de boombeplanting daarlangs, vormt daarin een karakteristiek element. Het beeld wordt, evenals in de Dorpsstraat, op een aantal plaatsen gecompleteerd door hekjes en moestuinen tussen de huizen. Een recente toevoeging wordt gevormd door een voetgangersbruggetje over de Herengracht in het verlengde van de Amalia van Solmsstraat.

DE OMGRENTZING Het beschermde dorpsgezicht omvat de gehele historische nederzetting met uitzondering van de Stationsstraat. De buitendijks gelegen jachthaven en de nieuwbouw aan de zuid- en westzijde van het dorp zijn buiten de omgrenzing van het te beschermen gebied gelaten.

Aan de westzijde volgt de omgrenzing de kavelgrens van de diepe achtererven van de bebouwing langs de Herengracht. Aan de noordzijde is de omgrenzing zodanig gelegd, dat het voor de dorpsstructuur belangrijke dijklichaam daarbinnen valt.

Aan de oostzijde is de grens gelegen achter de perceelgrenzen van de bebouwing langs de Stationsstraat met uitzondering van het hoekperceel. In het zuiden vormt de oeverstrook van het brede water een natuurlijke begrenzing van de historische nederzetting.

De begrenzing van het beschermde dorpsgezicht is weergegeven op de bijgevoegde kaart, nr. 125 I.

RESULTAAT GE- Overeenkomstig het bepaalde in artikel 35 (voorheen 20) van de
VOERD OVERLEG Monumentenwet zijn de Monumentenraad, de gemeenteraad van Made
en Drimmelen, Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en de
Rijksplanologische Commissie gehoord inzake het voorstel om
Drimmelen aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht.
De genoemde instanties hebben alle positief geadviseerd met
betrekking tot de voorgenomen aanwijzing.
Door de gemeenteraad is verzocht de voorgestelde begrenzing op
een tweetal punten aan te passen, zodat aan de noordzijde de
Biesboschweg geheel buiten het aan te wijzen gebied blijft en
aan de oostzijde het perceel op de hoek van de Stationsweg aan
het beschermde dorpsgezicht wordt toegevoegd. Aan het
laatstgenoemde verzoek is tegemoet gekomen in verband met het
belang van een goede aansluiting van de aldaar op te richten
bebouwing op de historische dorpsstructuur. Vanwege het belang
van een goede herkenbaarheid van het daargelegen dijkprofiel
voor de historisch-ruimtelijke structuur is de begrenzing aan de
noordzijde van het dorpsgezicht niet gewijzigd ten opzichte van
het oorspronkelijke voorstel.
De toelichting bij de aanwijzing en de begrenzingskaart zijn in
verband met het bovenstaande voorzover nodig verduidelijkt
respectievelijk aangepast.

RECHTSGEVOLG De bescherming van het dorpsgezicht Drimmelen zal volgens
VAN DE AAN- artikel 36 van de Monumentenwet 1988 geëffectueerd moeten worden
WIJZING door vaststelling of wijziging van een bestemmingsplan voor het
betreffende gebied. De toelichting bij de aanwijzing als be-
schermd dorpsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang be-
treft als uitgangspunt dienen.
Doel van de aanwijzing is de karakteristieke en met de histo-
rische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke
kwaliteit van het gebied te onderkennen als een zwaarwegend
belang bij verdere ontwikkelingen binnen het gebied.
De aanwijzing beoogt op die manier een basis te geven voor een
ruimtelijke ontwikkeling die inspeelt op de aanwezige kwali-
teiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.
De vigerende planologische regeling voor de kom van Drimmelen
biedt onvoldoende bescherming voor de historisch-ruimtelijke
waarden waarop de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht is
gericht. Het is gewenst dat voor het aangewezen gebied een
integraal beschermend bestemmingsregiem wordt ontwikkeld, waarin
het recente deel-bestemmingsplan "Bij de Put" wordt opgenomen.

